

۱۳۳۱۹۷۱

نظریه سازمان

ساختارگرایی، کنشگری، ساخت‌مندگرایی

www.ketab

نویسنده

دکتر رضا طهماسبی

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

ناشر: کتب مهندسی، کامپیوتر، دانشگاهی، مدیریت

نص

طهماسبی، رضا ۱۳۶۱:

نظریه سازمان (ساختارگرایی، کنشگری، ساخت‌مندگرایی) / رضا طهماسبی:

تهران: نص، ۱۳۹۴.

مصور، جدول، نمودار، دورنگ.

۱۴۰۰۰ تومان

۹۷۸-۹۶۴-۴۱۰-۳۵۶-۸

فیپا.

مدیریت.

طهماسبی، رضا، ۱۳۶۱.

۰۰۵/۱

۳۸۱۱۵۳۹

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

قیمت

شابک

وضعیت فهرست نویسی

موضوع

شناسه افزوده

رده‌بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

مؤسسه علمی فرهنگی

نظریه سازمان (ساختارگرایی، کنشگری، ساخت‌مندگرایی)

رضا طهماسبی (عضویت علمی دانشگاه تهران)

چاپ اول: پاییز ۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰

ناشر: نص

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

طراحی، چاپ، صحافی: مؤسسه علمی فرهنگی «نص»

فروشگاه: تهران - ضلع جنوب شرقی میدان

انقلاب، شماره ۲۵ :تلفن: ۶۶۴۰۵۳۷۲

وب سایت : www.nasspub.com

دفتر: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، بن بست مبین، شماره ۶

تلفن: ۶۶۴۱۲۳۸۵ - ۶۶۴۶۵۶۷۴ - ۶۶۹۵۳۸۸۳ فاکس: ۶۶۹۵۷۶۹۰

ایمیل : info@nasspub.com

ISBN: 978-964-410-356-8

۹۷۸-۹۶۴-۴۱۰-۳۵۶-۸

شابک :

مقدمه مؤلف

زندگی امروز زندگی سازمانی است و هر یک از ما روزانه بخش قابل توجهی از وقت خود را در سازمان‌ها سپری می‌کنیم. سازمان‌ها در همه انواع و اشکال وجود دارند و اهداف مختلفی را محقق می‌سازند. آنها ابزارهایی برای دستیابی به اهدافی هستند که ماورای دسترسی تک‌افراد است. سازمان‌های امروزی با شرایطی مواجهند که بسیار متفاوت از قبل است. تغییرات پی‌درپی در فناوری، ماهیت سازمان‌ها و مشاغل را تحت تأثیر قرار داده است. افزایش ابهام و عدم اطمینان محیطی نیز سازمان‌ها را در گردآوری، تحلیل و ارزیابی اطلاعات با مشکلاتی مواجه ساخته است. از سوی دیگر، رقابت بر سر منابع کمیاب نیز به یکی از چالش‌های اصلی سازمان‌ها تبدیل شده است.

در شرایط فعلی شتاب تحولات آن چنان بالاست که موجب اجماع اندک نظریه‌پردازان و متفکرین سازمان بر موضوعات و مسائل محوری سازمان‌ها شده است. امروز به جای آن که تغییر مشخصه‌ای از سازمان‌ها باشد، سازمان‌ها را به مشخصه‌ای از خود تبدیل کرده است. شاید به همین دلیل است که برخی از صاحب‌نظران به کارگیری واژه سازمان را نامناسب و مفهوم سازمان‌یابی را به جای آن توصیه می‌کنند. سازمان‌ها نمی‌توانند شکل ثابت و مشخصی داشته باشند بلکه باید به طور پی‌درپی در حال بازاریابی خود باشند. چراغ تغییر هیچ‌گاه خاموش نخواهد شد و در این عرصه تنها سازمان‌هایی موفق خواهند بود که بتوانند با تطبیق سریع، آرایش ساختاری متناسب را ایجاد و از طریق نوآوری‌های مستمر بقای خود را حفظ کنند.

مطالعات سازمان که در نظریه سازمان تجلی می‌یابد فرایندهای شکل‌گیری، رشد و افول سازمان‌ها را بررسی می‌کند. هدف از مطالعات سازمان تبیین، درک و آگاهی از عناصر به هم پیوسته‌ای است که انواع مختلفی از سازمان‌ها را شکل می‌دهد. نظریه سازمان نیز به مطالعه اشکال، شرایط، و ویژگی‌ها و عناصری می‌پردازد که انواع مختلفی از سازمان‌ها را ایجاد می‌کند. هر یک از نظریه‌های سازمان پهنه‌ای است رو به دانایی که آگاهی ما از عملکرد سازمان‌ها را بالا می‌برد. شناخت نظریه‌های سازمان ما را در جهت شناخت بیشتر دنیای زیبای سازمان‌ها هدایت می‌کند. هنگامی که با علم سازمان آشنا می‌شویم درک ما از سازمان‌های اطرافمان به طرز چشمگیری افزایش می‌یابد و جذابیت نظریه سازمان نیز در نظر ما بیشتر جلوه می‌کند.

برخلاف تصور موجود نظریه سازمان شاخه‌ای فرعی در میان سایر مطالعات مدیریتی نیست. نظریه سازمان سرچشمه است و سایر شاخه‌ها در مطالعات مدیریت آبراهه‌های آن. نظریه سازمان منشأ تفکر و شکل‌دهنده چهارچوب‌های ذهنی ماست. بدون دراختیار داشتن چهارچوبی منسجم و یکپارچه نمی‌توان در هر شاخه مطالعاتی مدیریت موفق بود. برخلاف تصور اولیه نظریه سازمان حوزه‌ای نجسب، فقط نظری و البته دشوار نیست بلکه

برعکس، عرصه‌ای کاربردی، جذاب و دوست‌داشتنی است. نظریه سازمان در صدد است درک ما را از زندگی سازمانی‌مان افزایش دهد. هنگامی که جلوه‌های هر یک از نظریه‌های سازمان را در عرصه عمل می‌بینیم اشتیاق ما به نظریه سازمان به طرز چشم‌گیری افزایش می‌یابد.

این کتاب که بخش قابل توجهی از دغدغه ذهنی نویسنده را به خود اختصاص داده و تا مرحله تکمیل شدن وقت زیادی را گرفته سفری در نظریه‌های سازمان است. در راستای شناخت نظریه‌های سازمان تلاش کرده‌ام آن‌ها را تحت چهار چوبی ارائه نمایم که سهولت در کنش را افزایش دهد. با مطالعه دیدگاه‌ها و پژوهش‌های حوزه سازمان به این نتیجه رسیدم که می‌توان آن‌ها را بدین شکل دسته‌بندی نمود:

- ساختارگرایی شامل دیدگاه‌هایی که نقش ساختارها را در شکل‌گیری کنش‌های افراد بسیار مهم تلقی می‌کنند؛
- کنشگری (عاملیت) شامل دیدگاه‌هایی که نقش کنش‌های افراد را در شکل‌گیری ساختارها مهم تلقی می‌کنند؛
- ساختارمندگرایی شامل دیدگاه‌هایی که نقش ساختارها را در شکل‌گیری کنش‌های افراد مهم دانسته اما همزمان تأثیر کنش‌های افراد بر شکل‌گیری چنین ساختارهایی را نیز هشدار می‌دهند.

هر یک از دیدگاه‌های فوق سازمان را از منظر پیش‌فرض‌های خاص خود تحلیل می‌کند. دیدگاه ساختارگرایی، سازمان‌ها را واقعیت‌هایی قطعی تلقی می‌کند که کنش‌های افراد درون چنین ساختارهایی شکل گرفته و هدایت می‌شوند. دیدگاه کنشگری، سازمان‌ها را واقعیت‌هایی ساخته شده توسط کنش‌های جمعی در نظر می‌گیرد. دیدگاه ساختارمندگی با رد دوگانگی ساختار/کنش بر اثرات متقابل و پیوسته کنش و ساختار تمرکز کرده و شکل‌گیری آن‌ها را تحت فرایندهایی دوسویه تحلیل می‌کند؛ کنش‌ها موجب شکل‌گیری ساختارها می‌شوند اما در ادامه همین ساختارها کنش‌های خاصی را به افراد تحمیل می‌کنند. در این کتاب هر سه دیدگاه مورد بحث قرار گرفته و جلوه‌های هریک در پژوهش‌های سازمانی تشریح می‌شود.

علاوه بر ویژگی فوق، کتاب حاضر دارای ویژگی‌های زیر نیز می‌باشد:

- به دلیل ماهیت میان‌رشته‌ای مطالعات سازمان، نظریه‌های سازمان از منظر اقتصاد، جامعه‌شناسی، سیاست و فرهنگ مورد بحث قرار گرفته‌اند.
- در تشریح دیدگاه‌های مختلف تلاش شده هر یک از آن‌ها تا حد ممکن به زبانی ساده انتقال داده شود. از این رو، تلاش گردیده تا بحث‌های مختلف از طریق مثال‌ها و شواهد مناسب حمایت و پشتیبانی شود. به همین دلیل در بخش‌های مختلف، برخی مطالب با عنوان «نظریه سازمان در عمل» مطرح شده که در آن جلوه‌های عملی هر یک از نظریه‌ها توضیح داده شده است. این کار موجب می‌شود درک چنین نظریه‌هایی افزایش یافته و این تصور که نظریه سازمان فقط شاخه‌ای نظری و غیرقابل کاربرد است از میان برداشته شود. از سوی دیگر لذت مطالعه نظریه‌ها را برای خواننده به مراتب افزایش داده و موجب آشنی مخاطب با رشته می‌شود.
- موضوعات نوین در مطالعات سازمان مانند محافل کاری، روال‌های کاری، بداهه پردازی و کنش‌های بدیع، و کارآفرینی نهادی مورد بحث قرار گرفته است.

رضا طهماسبی

دانشگاه تهران

زمستان ۹۳

فهرست

بخش اول: مطالعه سازمان‌ها

فصل ۱ شناخت سازمان‌ها

- تغییر در سازمان‌ها
- عناصر کلیدی سازمان‌ها
- ترکیب یک سازمان
- نظریه سازمان
- پرسش‌ها و چالش‌ها

فصل ۲ ساختار گزایی، کنشگری، ساخت‌مندگرایي

- چالش مطالعه سازمان‌ها
- ساختار گزایی
- کنشگری
- ساخت‌مندگرایي
- پرسش‌ها و چالش‌ها

بخش دوم: موضوعات محوری در مطالعه سازمان‌ها

فصل ۳ محیط سازمانی

- شناخت محیط سازمانی
- محیط و ساختار
- سازمان‌ها و انتخاب طبیعی
- تنوع، انتخاب، بقا
- مشکلات نظریه بوم‌شناسی جمعیت
- سازمان‌ها و تطبیق محیطی
- حسگری و ساخت اجتماعی محیط‌های سازمانی
- سازمان، نهاد و محیط نهادی
- ساخت‌مندی محیط سازمانی
- ارزش‌های محیطی و نظریه ذی‌نفعان
- پرسش‌ها و چالش‌ها

فصل ۴ ساختار سازمانی

- شناخت ساختار سازمانی
- مطالعات اولیه در زمینه ساختار
- ابعاد ساختار رسمی
- انواع ساختار رسمی
- دوگانگی‌های ساختاری: بوروکراتیک شدن و حرفه‌ای شدن
- ساختار رسمی و کنش‌های جمعی
- ساخت اجتماعی ساختار
- ساخت‌مندی ساختار
- ساختار رسمی و اساطیر نهادی
- ساخت‌مندی ساختار رسمی و غیررسمی
- کم‌رنگ‌شدن مرزهای سازمانی
- جلوه‌های نوین ساختار گزایی: مک‌دونالدی‌شدن و وال‌مارتی‌شدن
- پرسش‌ها و چالش‌ها

فصل ۵ فناوری در سازمان

- ابعاد فناوری در سازمان‌ها
- ساخت اجتماعی فناوری
- فناوری اطلاعات
- پرسش‌ها و چالش‌ها
- فناوری و ساختار
- ساخت‌مندی فناوری

فصل ۶ فرهنگ سازمانی

- شناخت فرهنگ
- ابعاد فرهنگ ملی و سازمانی
- مطالعات سازمان و مطالعات فرهنگی
- آداب و رسوم و تشریفات سازمانی
- پرسش‌ها و چالش‌ها
- مطالعه اولیه فرهنگ سازمانی
- ساخت اجتماعی فرهنگ
- روایت‌گری و ساخت اجتماعی داستان‌های سازمانی
- ساخت‌مندی فرهنگ سازمانی

فصل ۷ استراتژی و تصمیمات در سازمان

- شناخت استراتژی
- تصمیم‌گیری در سازمان‌ها
- عقلانیت محدود
- فرایندهای تصمیم‌گیری تدریجی
- عدم عقلانیت در تصمیم‌گیری
- پرسش‌ها و چالش‌ها
- ساخت اجتماعی استراتژی
- مدل عقلایی تصمیم‌گیری
- فرایندهای سیاسی تصمیم‌گیری
- ساخت اجتماعی تصمیم: سطوحی زیاده تصمیم‌گیری
- ساخت‌مندی تصمیم

فصل ۸ تغییر، یادگیری و مدیریت دانش در سازمان‌ها

- شناخت فرایندهای تغییر سازمانی
- فراز و فرود سازمان‌ها
- ساخت‌مندی تغییر سازمانی
- ساخت اجتماعی یادگیری: حافظه سازمانی
- مدیریت دانش
- پرسش‌ها و چالش‌ها
- تغییر تدریجی در مقابل تغییر بنیادی
- ساخت اجتماعی تغییر: بداهه‌پردازی و کنش‌های بدیع
- مخاطرات یادگیری سازمانی
- یادگیری تک‌حلقه‌ای و دو حلقه‌ای
- ساخت‌مندی یادگیری و مدیریت دانش
- روال‌های کاری

فصل ۹ قدرت و کنترل در سازمان‌ها

- شناخت قدرت و کنترل
- قدرت و کنشگری
- کنترل ساختاری و هزینه‌های دادوستد
- ساخت‌مندی کنترل
- پرسش‌ها و چالش‌ها
- قدرت در سازمان‌ها
- قدرت و اقتضائات استراتژیک
- کنترل هنجاری
- ایدئولوژی کنترل: مهارت‌زدایی و قشربندی نیروی کار

بخش سوم : موضوعات نوین در مطالعات سازمان

فصل ۱۰ محافل کاری

- محافل کاری چیستند؟
- ویژگی‌های محافل کاری
- تیم‌های کاری، گروه‌های کاری و محافل کاری
- ساختار محافل کاری
- محافل کاری در کجا می‌توانند به کار گرفته شوند؟
- دانستن در عمل از طریق محافل کاری
- پرسش‌ها و چالش‌ها

فصل ۱۱ روال‌های کاری و بداهه پردازی

- روال‌های کاری چیستند؟
- ماهیت روال‌های کاری: سه استعاره عادات رفتاری، برنامه کاری، و ژن سازمانی
- ریشه‌های روال‌های کاری
- اثرات و پیامدهای روال‌های کاری
- ساختار روال‌های کاری
- جنبه ظاهری و عملکردی روال‌های کاری
- ساخت‌مندی روال‌های کاری
- روال‌های کاری و بداهه پردازی در سازمان
- پرسش‌ها و چالش‌ها

فصل ۱۲ کارآفرینی نهادی

- کارآفرینی نهادی چیست؟
- مطالعه کارآفرینی نهادی: نظریه نهادی و اقتصاد نهادی
- فرآیند کارآفرینی نهادی
- پرسش‌ها و چالش‌ها

بخش چهارم: لبه تاریک نظریه سازمان

فصل ۱۳ ساخت اجتماعی نظریه‌های بد

- نظریه‌های بد و ساخت اجتماعی مدیرانی فرصت‌طلب، قدرت‌طلب، ناتوان، ترسو و ریاکار
- مسیر نظریه‌پردازی در مطالعات سازمان
- نظریه سازمان و مطالعات اسلامی
- پیوند نظریه و عمل
- سخن پایانی
- پرسش‌ها و چالش‌ها

واژه نامه

نمایه موضوعی

منابع